

r.pr. dr hab. **Michał Wojewoda**
prof. nadzw. UŁ

Ustawa
o terminach zapłaty
w transakcjach handlowych
- zagadnienia wybrane

Geneza regulacji

Dyrektywy unijne:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z 29.6.2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, Dz.Urz.UE L Nr 200 z 8.8.2000 r., s. 35
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z 16.2.2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (wersja przekształcona), Dz.Urz. UE L Nr 48 z 23.2.2011 r., s. 1

Ustawy krajowe

Trzy kolejne akty prawne:

1. Ustawa z 6.9.2001 r. **o terminach zapłaty w obrocie gospodarczym** (Dz.U. z 2001 r. Nr 129, poz. 1443)
 2. Ustawa z 12.6.2003 r. **o terminach zapłaty w transakcjach handlowych** (Dz.U. z 2003 r. Nr 139, poz. 1323)
 3. Ustawa z 8.3.2013 r. **o terminach zapłaty w transakcjach handlowych** (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 684) *(tylko kilkanaście artykułów)*
- najważniejsza nowelizacja - Ustawa z 9.10.2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 1830

Ratio legis regulacji

Celem przepisów jest:

- zwalczanie pogłębiającego się problemu zatorów płatniczych przez wprowadzenie instrumentów wspomagających zmniejszanie opóźnień w zapłacie należności (kwestia płynności finansowej wierzycieli) oraz środków dyscyplinujących strony do stosowania krótkich terminów zapłaty;
 - ochrona małych i średnich przedsiębiorców przed narzucaniem przez „silniejszych” kontrahentów niekorzystnych warunków płatności (bardzo długie terminy zapłaty);
 - zapobieganie niedotrzymywaniu ustalonych terminów płatności, co czasami bywa świadomym działaniem dłużnika (samowolne kredytowanie - łatwiej niż w banku);
- ochrona wierzyciela, który spełnił własne świadczenie

USTAWA Z 2013 R.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY

Regulacja stosowana do „transakcji handlowych”
w rozumieniu ustawy → definicja legalna (art. 4 pkt 1):

transakcja handlowa - umowa, której przedmiotem jest odpłatna dostawa towaru lub odpłatne świadczenie usługi, jeżeli strony, o których mowa w art. 2, zawierają ją w związku z wykonywaną działalnością.

→ generalnie chodzi o:

- umowy zawierane w obrocie dwustronnie profesjonalnym oraz
- umowy zawierane w trybie zamówień publicznych

ZAKRES PODMIOTOWY

Strony transakcji handlowej (art. 2):

- 1) **przedsiębiorcy** wg ust. o swobodzie działalności gospodarczej;
- 2) podmioty prowadzące **działalność rolniczą**;
- 3) podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z 2004 r. - **Prawo zamówień publicznych** (jednostki sektora publicznego);
- 4) osoby wykonujące **wolny zawód**;
- 5) **oddziały i przedstawicielstwa** przedsiębiorców zagranicznych;
- 6) **zagraniczni przedsiębiorcy** (wg ustawy z 1982 r.) prowadzący przedsiębiorstwa na terytorium RP;
- 7) **przedsiębiorcy z państw członkowskich UE, EFTA.**

WYŁĄCZENIA (art. 3)

Przepisów ustawy nie stosuje się do:

- 1) długów objętych postępowaniami prowadzonymi na podstawie przepisów ustawy Prawo upadłościowe oraz ustawy Prawo restrukturyzacyjne;
- 2) umów, na podstawie których są wykonywane czynności bankowe w rozumieniu przepisów Prawa bankowego;
- 3) umów, których stronami są wyłącznie podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych.

Zob. M. Juśko, *Zakres zastosowania ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych*, MoP Nr 2/2017, s. 79.

Pojęcie transakcji handlowej - wątpliwości

Jak rozumieć - odpłatną **dostawę towaru** lub
odpłatne **świadczenie usługi**

- wg ustawy VAT (szeroko)?
- wg kodeksu cywilnego (wąsko) – tylko
umowa *dostawy* i *świadczenie usług*?
- autonomicznie(!) - źródłem określenia
ustawowego jest dyrektywa unijna

Najem, dzierżawa – świadczenie usług(?)

TAK - **wyrok SN z 6 sierpnia 2015, V CSK 668/14** (pod rządami ustawy z 2003 r.).

Pożyczki udzielane przez podmioty inne niż bank(?)

Typowe transakcje handlowe

- Sprzedaż, dostawa, kontraktacja
(nie tylko rzeczy materialne, także energia, prawa majątkowe)
- Przewóz, spedycja
- Roboty budowlane
- Umowa o dzieło
- Zlecenie, umowa agencyjna
- Inne (nienazwane) umowy o świadczenie usług (np. pośrednictwo, umowy ochrony mienia)

Szczególne instrumenty przewidziane przez ustawę

- odsetki „prolongacyjne” w przypadku terminu zapłaty dłuższego niż 30 dni (kredyt kupiecki) – od 2001 r.(!)
- „specjalne” odsetki za opóźnienie – od 2003 r. (!)
- maksymalny termin płatności (60 dni)

Szczególne popularność regulacji dopiero w ostatnich latach:

- Ustawa z 2013 r. – dodatkowe roszczenie o zwrot **kosztów dochodzenia należności** – równowartość 40 EURO (art. 10)
- Nowela z 2015 r. - **odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych** – wyższe o 2,5% niż kodeksowe odsetki za opóźnienie (przed 2016 r. przewidziane były tzw. odsetki „podatkowe”)

Ochrona „wynagrodzenia” kontrahenta transakcji handlowej

Możliwość domagania się odsetek oraz zryczałtowanych kosztów dochodzenia należności dotyczy opóźnień w spełnieniu **świadczenia pieniężnego pierwotnie przewidzianego w umowie** - chodzi o różne formy „wynagrodzenia” dla strony spełniającej świadczenie niepieniężne.

Wyłączone jest zatem stosowanie analizowanych przepisów ustawy w odniesieniu do:

- Roszczeń odszkodowawczych;
- Roszczeń o zapłatę kary umownej.

Odsetki prolongacyjne (art. 5)

Art. 5. *Jeżeli strony transakcji handlowej (...) przewidziały w umowie termin zapłaty dłuższy niż 30 dni, wierzyciel może żądać odsetek ustawowych po upływie 30 dni, liczonych od dnia spełnienia swojego świadczenia i doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku (...), do dnia zapłaty, ale nie dłużej niż do dnia wymagalności świadczenia pieniężnego.*

→ **odsetki ustawowe**, a zatem pojęcie z art.359 §2 k.c.(!) – stopa referencyjna NBP + 3,5% **(aktualnie 1,5+3,5= 5%)**

→ są to odsetki kapitałowe - nie ma opóźnienia, wydłużony termin zapłaty oznacza jednak (wg ustawodawcy) tzw. „kredyt kupiecki”

Należne tylko do dnia wymagalności (w praktyce zatem nie więcej niż za 30 dni). Po nadejściu terminu spełnienia świadczenia należne będą już inne odsetki → odsetki za opóźnienie

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych

Art. 4 ust. 3 - Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych - odsetki w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 8 pkt procentowych**

(aktualnie: $1,5+8=9,5\%$)

→ Nowela z 2015 r. wprowadza tę nową kategorię odsetek za opóźnienie, które należą się tylko w przypadkach przewidzianych w **art. 6, art. 7 i art. 8** ustawy (przy dodatkowej przesłance, nieprzewidzianej w kodeksie cywilnym, jaką jest wcześniejsze spełnienie własnego świadczenia).

UWAGA! **Art. 4a.** Do transakcji handlowych *nie stosuje się* art. 481 §2 k.c. - nie wchodzi zatem w grę „odsetki ustawowe za opóźnienie” (aktualnie: stopa ref. NBP $1,5+5,5=7\%$)

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych

Wysokość odsetek zafiksowana na okresy półroczne:

Art. 11b. Do ustalenia wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych stosuje się stopę referencyjną NBP obowiązującą w dniu:

- 1) 1 stycznia - do odsetek należnych za okres od 1.01 do 30.06;
- 2) 1 lipca - do odsetek należnych za okres od dnia 1.07 do 31.12.

(tymczasem kodeksowe stopy odsetek zmieniają się przy każdej zmianie stopy referencyjnej NBP)

Art. 11c. Minister właściwy do spraw gospodarki ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Ogłoszenie deklaratywne.

Kwestia opóźnienia

Dwie grupy przypadków:

- Umowy **terminowe** (art. 7, art. 8)
- Umowy **bezterminowe** (art. 6)

W zależności od tego, czy w umowie wskazano termin płatności.

W efekcie bowiem, na gruncie ustawy, w każdym przypadku mamy **umowę terminową** → w umowie, w której nie uczyniły tego strony sam ustawodawca wprowadza termin spełnienia świadczenia-art.6

→ niekiedy też zbyt długi termin ustalony przez strony zostaje zastąpiony przez termin ustawy -7.3, 8.4.

UMOWY TERMINOWE - ważne rozróżnienie:

- umowy, w których dłużnik nie jest podmiotem publicznym (art.7)
- oraz
- umowy z udziałem dłużnika publicznego (art. 8)

Podmiot publiczny - podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1-3a ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych [jednostki z sektora finansów publicznych]

Umowy bez udziału dłużnika publicznego

Art. 7.1 [*jeżeli wierzyciel nie otrzymał zapłaty w terminie określonym w umowie należą mu się – bez wezwania – odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych*]

Art. 7.2 Termin zapłaty określony w umowie nie może przekraczać **60 dni**, liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, **chyba że** strony w umowie wyraźnie ustalą inaczej i pod warunkiem, że ustalenie to nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela.

3. Jeżeli ustalony w umowie termin zapłaty jest **dłuższy niż 60 dni (...)**, a nie jest spełniony warunek, o którym mowa w ust. 2, wierzycielowi, który spełnił swoje świadczenie, **po upływie 60 dni przysługują odsetki**, o których mowa w ust. 1.

→ *zbyt długi umowny termin spełnienia świadczenia zastąpiony przez 60-dniowy termin ustawowy(!)*

Umowy bez udziału dłużnika publicznego

Dłuższy niż 60-dniowy termin umowny, gdy strony wyraźnie ustalą inaczej i pod warunkiem, że ustalenie to nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela.

Art. 11a - Oceny, czy postanowienia umowne są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela, dokonuje się, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, w szczególności:

- 1) rażące odstępstwa od dobrych praktyk handlowych, które naruszają zasadę działania w dobrej wierze i zasadę rzetelności;
- 2) właściwość towaru lub usługi, które są przedmiotem transakcji handlowej.

Umowy z udziałem dłużnika publicznego

Art. 8.1. *[odsetki za przekroczenie terminu umownego]*

Art. 8.2. Termin zapłaty określony w umowie nie może przekraczać **30 dni**, liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, a w transakcjach handlowych, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym w rozumieniu ustawy z 15.04.2011 r. o działalności leczniczej, termin ten nie może przekraczać **60 dni**.

3. Strony transakcji handlowej mogą ustalić termin zapłaty dłuższy niż 30 dni, pod warunkiem że ustalenie to jest obiektywnie uzasadnione właściwością lub szczególnymi elementami umowy, a termin ten nie przekracza 60 dni.

4. Jeżeli ustalony w umowie termin zapłaty jest dłuższy niż 30 dni (...), a nie jest spełniony warunek, o którym mowa w ust.3, wierzycielowi, który spełnił swoje świadczenie, **po upływie 30 dni przysługują odsetki**, o których mowa w ust. 1.

Doręczenie faktury/rachunku

Art. 8a ustawy: Strony transakcji handlowej nie mogą [umownie] ustalać daty doręczenia faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi.

Art. 7.4 oraz **art. 8.5**: W przypadku gdy nie jest możliwe ustalenie daty otrzymania faktury lub rachunku potwierdzającego dostawę towaru lub wykonanie usługi albo gdy faktura lub rachunek zostały doręczone przed dostawą towaru lub wykonaniem usługi, termin zapłaty, o którym mowa [powyżej] (odpowiednio 60/30 dni), jest liczony od dnia otrzymania przez dłużnika towaru lub usługi.

Art. 9.2: W przypadku [uzgodnienia **badania towaru/usługi**], jeżeli dłużnik otrzymał fakturę lub rachunek, potwierdzające dostawę towaru lub wykonanie usługi, przed dniem rozpoczęcia badania towaru lub usługi lub w trakcie tego badania, termin zapłaty jest liczony od dnia zakończenia badania towaru lub usługi [zgodnie z art. 9.1 na badanie jest maksymalnie 30 dni].

Umowy bezterminowe (art. 6)

Art. 6 - Jeżeli strony transakcji handlowej nie przewidziały w umowie terminu zapłaty, wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, **po upływie 30 dni liczonych od dnia spełnienia przez niego świadczenia**, do dnia zapłaty.

→ *ustawowy 30-dniowy termin spełnienia świadczenia*

W przypadku, o którym mowa w art. 9 ust. 1, upływ 30 dni liczony jest od dnia zakończenia badania.

Art. 9.1. - Jeżeli strony transakcji handlowej przewidziały w umowie **zbadanie towaru lub usługi** celem potwierdzenia zgodności towaru lub usługi z umową, ustalony w umowie termin tego badania nie może być rażąco nieuczciwy wobec wierzyciela i nie może przekraczać 30 dni, licząc od dnia otrzymania towaru lub usługi.

Umowy bezterminowe (art. 6)

Dwie sytuacje objęte przepisem:

- 1) Strony uzgodniły (w sposób wyraźny lub dorozumiany) wcześniejsze spełnienie świadczenia niepieniężnego, ale nie ustaliły terminu zapłaty → wymagalność po 30 dniach (a nie na podstawie wezwania – art. 455 k.c.)
 - 2) Strony nie uzgodniły terminu spełnienia świadczenia którejkolwiek ze stron
- umowa wzajemna → zasada równoczesności świadczeń oraz *exceptio non adimpleti contractus* (art. 488 k.c.)
 - Jeżeli jednak wierzyciel zdecyduje się spełnić swoje świadczenie niepieniężne wcześniej, to musimy pamiętać, że wymagalność zapłaty nastąpi dopiero po upływie 30 dni(!)

Przesłanki roszczenia o odsetki w preferencyjnej wysokości

1) Transakcja handlowa

2) Opóźnienie

- gdy przekroczone termin zapłaty ustalony w umowie (art. 7.1, 8.1)

- gdy nie przekroczone terminu umownego, ale jest on dłuższy niż 60/30 dni (art.7.3, 8.4)

- gdy nie ustalono terminu, ale mija 30 dni od spełnienia świadczenia wierzyciela (art.6)

3) Wierzyciel świadczenia pieniężnego spełnił własne świadczenie niepieniężne (kwestia wyraźnie zaznaczona w art. 7.1 oraz w art. 8.1)

Przesłanka spełnienia własnego świadczenia

Art. 6 – „wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, po upływie 30 dni liczonych **od dnia spełnienia przez niego świadczenia**”

Art. 7.1, art. 8.1 – „wierzycielowi, bez wezwania, przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, jeżeli (...) **wierzyciel spełnił swoje świadczenie**”

- Szczególnie chroniony tylko taki wierzyciel, który oczekuje na zapłatę za dostarczony już towar lub wykonaną usługę(!)

Umowy z przedpłatą

Możliwe jednak uzgodnienie, że najpierw będzie spełnione świadczenie pieniężne – **przedpłata** (np. przewóz, spedycja)

- art. 6, 7, 8 ustawy nie znajdą tu zastosowania!

Brak świadczenia w terminie – czy są należne odsetki za opóźnienie? TAK → art. 481 §1 k.c.

Wysokość należnych odsetek:

- odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych (?)
 - NIE - brak przesłanki;
- kodeksowe odsetki za opóźnienie (?) – NIE - wyłączenie stosowania art. 481 §2 k.c. w art. 4a ustawy;
- odsetki ustawowe z art. 359 §2 k.c. (?!)

Najbezpieczniej z góry ustalić stopę umowną(!)

Odsetki UMOWNE w transakcjach handlowych

Kwestia odsetek na poziomie niższym niż ustawowy:

- **Nie można!** - zakaz wynikający z art. 13 ustawy - postanowienia umowy wyłączające lub ograniczające uprawnienia wierzyciela - w tym prawa odsetkowe z art. 6, 7 i 8 - są nieważne(!)

Odsetki na poziomie wyższym niż ustawowy:

Umowy z dłużnikiem, który nie jest podmiotem publicznym – wyraźnie dopuszczone ustalenie wyższych odsetek (art. 7.1)

Umowy z dłużnikiem publicznym – w przepisie wzmianka tylko o odsetkach ustawowych (art. 8.1) – zakaz odsetek umownych? Ochrona podmiotu publicznego?

Odsetki maksymalne w transakcjach handlowych

Jaka granica swobody stron?

W ustawie brak osobnego pojęcia odsetek maksymalnych za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Stosujemy zatem ogólny przepis kodeksowy - **art. 481 §2¹ k.c.** - Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie). (aktualnie $2 \times 7\% = 14\%$)

Pośrednio stosujemy tu art. 481 §2 k.c.(?)

Bardzo małe pole manewru stron (obecnie 4,5%) (?)

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Pod rządami ustawy z 2013 r., w wykonaniu dyrektywy 2011/7/UE nowe uprawnienie wierzyciela:

- Art. 10. 1.** Wierzycielowi, od dnia nabycia uprawnienia do odsetek, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub art. 8 ust. 1, przysługuje od dłużnika, bez wezwania, równowartość kwoty **40 euro** przeliczonej na złote według średniego kursu euro ogłoszonego przez NBP ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadczenie pieniężne stało się wymagalne, stanowiącej **rekompensatę za koszty odzyskiwania należności.**
2. Oprócz kwoty, o której mowa w ust. 1, wierzycielowi przysługuje również zwrot, w uzasadnionej wysokości, poniesionych kosztów odzyskiwania należności przewyższających tę kwotę.
3. Uprawnienie do kwoty, o której mowa w ust. 1, przysługuje od transakcji handlowej, z zastrzeżeniem art.11 ust.2 p.2 [św.częściowe]

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Kwestia intertemporalna – rekompensata przewidziana dopiero w ostatniej ustawie z 2013 r.

Art. 15 ustawy:

1. Do transakcji handlowych zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.
2. W przypadku transakcji handlowych zawieranych w wyniku przeprowadzenia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Ustawa weszła w życie **28 kwietnia 2013 r.**

(Decyduje data zawarcia umowy lub wszczęcia procedury zamówień publ. – nie ma znaczenia, jak długo trwa umowa)

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Przesłanki domagania się rekompensaty:

- wierzyciel uzyskał prawo do odsetek, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub art. 8 ust. 1 → przekroczenie terminu określonego w umowie(!)

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15:

- także w przypadku, gdy naruszono termin narzucony przez ustawę, bo termin umowny był zbyt długi (art. 7 ust.3 i art. 8 ust. 4) (poparcie w **wyroku SN z 7.7.2017 r., V CSK 660/16**)

Nie dotyczy odsetek należnych na podstawie art. 5 (odsetki prolongacyjne) lub art. 6 ustawy (umowy bezterminowe).

Skoro odniesienie do art. 7 i 8, to znaczy, że rekompensata tylko, gdy wierzyciel spełnił własne świadczenie(!)

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Kwestia podjęcia przez wierzyciela działań windykacyjnych (jakichkolwiek np. wezwanie do zapłaty) – **TAK** – nie chodzi o dodatkową sankcję opóźnienia(!)

Kwestia poniesienia kosztów oraz podstawy odpowiedzialności:

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15

oraz wyrok SN z 7.7.2017 r., V CSK 660/16:

Kwota przewidziana w art. 10 ustawy jest należna bez konieczności wykazania, że jakiegokolwiek koszty zostały przez wierzyciela poniesione [*→ ustawowy ryczałt(!)*]

Podobnie jak obowiązek zapłaty odsetek nie jest związany z obow. wykazywania, że wierzyciel poniósł szkodę i że niewykonanie świadczenia w terminie było spowodowane okolicznościami, za które dłużnik ponosił odpowiedzialność, także obowiązek zapłaty równowartości 40 euro nie jest zależny od tych okoliczności.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Hybrydowy charakter należności 40 euro:

- świadczenie materialnoprawne – podstawa w przepisach prawa materialnego oraz wyraźne odniesienie do kosztów windykacyjnych,
 - ale jednocześnie roszczenie ściśle uboczne i akcesoryjne;
- zryczałtowana kwota przyznana przez ustawodawcę wykazująca podobieństwo:
 - do odsetek za opóźnienie – wystarczy obiektywne przekroczenie terminu, nie jest potrzebna szkoda, ani wina dłużnika,

oraz

- do kosztów postępowania – z góry określona stała wysokość.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

W efekcie, ważne cechy roszczenia o zapłatę 40 euro:

- Nie podlega wliczeniu do wartości przedmiotu sporu jako należność uboczna (art. 20 k.p.c. - nie wlicza się odsetek, pożytków i kosztów, żądanych obok roszczenia głównego);
- Nie nalicza się od tej kwoty odsetek za opóźnienie (choć wymagalność już od chwili uzyskania prawa do odsetek- co wyraźnie wskazano w art. 10 ustawy z 2013 r.);
 - ta kwota towarzyszy prawu domagania się odsetek za opóźnienie, wzmacniając siłę oddziaływania na dłużnika;
 - wspólna funkcja stymulacyjna odsetek i kwoty 40 euro – skłonienie dłużnika do terminowej zapłaty.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

- Roszczenie o zapłatę równowartości ma charakter ściśle akcesoryjny:
 - przedawnia się razem z roszczeniem głównym;
 - wygasa, jeśli zaspokojo się roszczenie główne (wraz z odsetkami za opóźnienie);
 - nie może być samodzielny przedmiotem obrotu (niedopuszczalność cesji samej kwoty 40 euro).
- Problem zbycia samych odsetek i prawa do 40 euro
 - np. zbycie nieuregulowanych odsetek należnych za kilka dni?
- Z pewnością można zbyć wierzytelność główną wraz z odsetkami i prawem do 40 euro. Ale:
 - zmiana charakteru roszczenia (całość traktowana jednolicie)
 - pytanie o prawo nabywcy do dalszych preferencyjnych odsetek?

Przelew roszczeń z transakcji handlowej

Wyrok NSA w WAW z 21.4.2016 r., I FSK 1832/14:

W odniesieniu do nabywcy wierzytelności bezspornym jest, że na mocy umowy z pierwotnym wierzycielem nabywa on wszelkie prawa związane z wierzytelnością, w tym także prawo do żądania zapłaty od dłużnika również tej kwoty [40 euro], która zmienia jednak swój charakter i staje się po prostu elementem wynagrodzenia za usługę wyświadczoną pierwotnemu wierzycielowi, polegającą na uwolnieniu go od konieczności windykacji należności. Innymi słowy na mocy art. 509 KC – odnoszącego się wszak tylko do przeniesienia wierzytelności – na wnioskodawcę przechodzi prawo żądania określonej kwoty, a nie jej charakter prawny i tytuł, z jakiego wynika.

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Art. 10 ustawy – prawo do 40 euro **od chwili uzyskania prawa do odsetek** ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych na podstawie art. 7 lub art. 8 ustawy.

Problem praktyczny:

- Dłużnik zapłacił należność 3 dni po terminie.
- Wierzyciel domaga się przed sądem odsetek (kilka złotych) i równowartości 40 euro?

Możliwości oddalenia powództwa w zakresie 40 euro:

- art. 5 k.c. – zasady współżycia społecznego (?)
- art. 10 ustawy – brak przesłanki podjęcia czynności zmierzających do odzyskania należności
→ jeżeli dobrowolna zapłata długu głównego, prawo do 40 euro nie powstaje(!?)

Rekompensata za koszty odzyskiwania należności

Dalsze zasady szczegółowe:

- opłata nie wpływa na koszty postępowania, które są należne na zasadach ogólnych;
- możliwe jest domaganie się wyższych kosztów dochodzenia należności (po „potrąceniu” 40 EUR), ale już jako „szkody” wierzyciela, która podlega zasadom ogólnym:
 - udowodnienie szkody, w tym wykazanie zasadności poniesienia takich kosztów (por. art. 10.2 ustawy)
 - podstawy odpowiedzialności kontraktowej (471 k.c.)
 - wezwanie do zapłaty (wymagalność)
 - możliwość domagania się odsetek za opóźnienie
 - problem doliczania tej kwoty do w.p.s.?

Dalsze koszty odzyskiwania należności

Wyrok SA w Krakowie z 12.5.2016 r., I ACa 110/16:

Zgodnie z art. 10 ustawy z 2013 r. o terminach zapłaty

w transakcjach handlowych, bez wezwania wierzyciel uprawniony jest do żądania od dłużnika wyłącznie kwoty 40 euro (art. 10 ust. 1)

Przepis art. 10 ust. 2 nie zdejmuje z wierzyciela obowiązku wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia. Jeżeli więc koszty windykacyjne przekroczą równowartość 40 euro wierzyciel zobowiązany jest zgodnie z treścią art. 455 k.c. wezwać dłużnika do zapłaty.

Uchwała SN z 11.12.2015 r., III CZP 94/15:

Chociaż ustawa tego wprost nie przesądza, to przez uzasadnioną wysokość należy rozumieć różnicę pomiędzy całkowitym kosztem, jaki wierzyciel poniósł w związku z odzyskiwaniem należności, a kwotą stanowiącą równowartość 40 euro. Do obliczania tej kwoty oraz przesłanek, od jakich zależy jej przyznanie, można stosować tylko przepisy kodeksu cywilnego odnoszące się do naprawienia szkody spowodowanej nienależytym wykonaniem zobowiązania.

Dalsze koszty odzyskiwania należności

Wyrok SO w Łodzi z 12.5.2016 r., XIII Ga 673/16:

W każdej sprawie trzeba badać, czy koszty poniesione przez wierzyciela nie były zawyżone. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, że w sprawie niniejszej zostały podjęte czynności windykacyjne, których zakres wykraczałby poza zakres normalnych działań wykonywanych przy odzyskiwaniu długu, a nadto takie, które generowałyby uzasadnione i celowe koszty w wyższej wysokości niż przyznana powodowi rekompensata z tytułu kosztów odzyskiwania należności w ryczałtowej wysokości 40 euro.

W sprawie niniejszej ustalono bowiem, że windykator sporządził wezwanie do zapłaty wysyłając je na adres fabryki rodziców pozwanego. Aktywność ta była zatem niewielka.

Wynagrodzenie żądane od pozwanej musi być w pewnym przynajmniej stopniu adekwatne do wykonanej pracy.

Dalsze koszty odzyskiwania należności

Wyrok SN z 7.7.2017 r., V CSK 660/16:

Obciążenie dłużnika, który spełnia swoje świadczenie po terminie kosztami podjętych przeciwko niemu działań windykacyjnych, nie może następować automatycznie, na podstawie samych tylko rachunków wystawionych przez podmiot, który podejmował określone czynności. Każdorazowo konieczne jest rozeznanie, czy czynności podejmowane przeciwko dłużnikowi, jako windykacyjne, rzeczywiście miały taki celowy charakter. Przypisanie dłużnikowi w ramach odpowiedzialności odszkodowawczej za niewykonanie zobowiązania obowiązku zapłacenia na rzecz wierzyciela kosztów działań windykacyjnych musi być poprzedzone ustaleniem, jakie konkretnie czynności podejmował przeciwko dłużnikowi przyjmujący zlecenie i czy czynności te mogły legalnie doprowadzić do rezultatu w postaci skłonienia dłużnika do zaspokojenia wierzyciela.

Rekompensata 40 EUR za koszty odzyskiwania należności

Zasadą jest, że należy się jedna rekompensata od transakcji handlowej (niezależnie od tego, ile wystawiono dokumentów księgowych) (art. 10.3).

Wyjątek – uzgodnienie spełnienia świadczenia w częściach - art. 11.1 - *Strony transakcji handlowej mogą ustalić w umowie harmonogram spełnienia świadczenia pieniężnego w częściach, pod warunkiem że ustalenie takie nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela.*

W takim przypadku odsetki za opóźnienie w transakcjach handlowych oraz rekompensata można naliczać niezależnie od każdej części (np. dostawa).

Transakcje handlowe - wątpliwości

Najem, dzierżawa – świadczenie usługi(?)

- odsetki dopiero **po spełnieniu własnego świadczenia** (7.1 i 8.1) – ale tu świadczenie ciągłe(!?)
- dodatkowe wątpliwości w związku z okresowym charakterem należności czynszowych – tylko jeden zwrot kosztów odzyskiwania należności (40 EUR) (art. 10.3)?

Pożyczka – czynność bankowa(?) termin zwrotu 60 dni(?)

- odsetki po spełnieniu własnego świadczenia(?)
- odsetki i tak zazwyczaj ustalone w umowie(!)
- niesłuszne też chyba oczekiwanie na 40 euro(?)

Umowa przechowania i umowa składu

- problem **świadczenia ciągłego** (ewentualnie, gdy chodzi o wynagrodzenie naliczane z dołu za zamknięte okresy)

Ograniczenia swobody kontraktowania

Art. 13 ustawy - Postanowienia umowy wyłączające lub ograniczające uprawnienia wierzyciela lub obowiązki dłużnika, o których mowa w art. 5, art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1 i 3, art. 8 ust. 1 i 4, art. 10, art. 11 i art. 12, są nieważne, a zamiast nich stosuje się przepisy ustawy.

Nie można zatem:

- wyłączyć z góry preferencyjnych odsetek (art. 6, 7 i 8);
- wyłączyć odsetek prolongacyjnych (art. 5);
- zastrzec odsetek na niższym poziomie niż ustawowy;
- wyłączyć prawa do kwoty 40 euro (art. 10);
- wyłączyć odrębnego naliczania odsetek i kwoty 40 euro przy świadczeniach częściowych (art. 11);
- wyłączyć legitymacji procesowej organizacji zajmujących się ochroną przedsiębiorców (art. 12).

Ograniczenia swobody kontraktowania

Zakres art. 13 ustawy (?)

– z pewnością nie można się umówić z góry na ograniczenie praw wierzyciela (np. w pierwotnej umowie lub w aneksie do niej).

Czy możliwe zrzeczenie się praw już uzyskanych?

Czy możliwa ugoda?

Ograniczenia swobody kontraktowania

Zakres art. 13 ustawy (?)

– z pewnością nie można się umówić z góry na ograniczenie praw wierzyciela (np. w pierwotnej umowie lub w aneksie do niej).

Czy możliwe zrzeczenie się praw już uzyskanych?

Czy możliwa ugoda?

→ zasadniczo dopuszczalne rozporządzenie prawem już powstałym, o ile nie dochodzi w ten sposób do obejścia prawa (art. 58 §1 i 3 k.c.)

Z drugiej strony – brak obowiązku dochodzenia praw przez wierzyciela – możliwa zatem bierność, która ostatecznie doprowadzi do przedawnienia.

Transakcje handlowe – zagadnienia procesowe

Sąd z urzędu stosuje przepisy ustawy z 2013 r.

Co w przypadku, gdy wierzyciel domaga się mniej niż mu się należy?

- niezgłoszone roszczenie o 40 euro → zakaz orzekania ponad żądanie (wygaśnięcie roszczenia?);
- brak roszczenia o odsetki → zakaz orzekania ponad żądanie
- żądanie zasądzenia „odsetek ustawowych za opóźnienie”?
 - to wierzyciel odpowiada za prawidłowe sformułowanie roszczenia
 - nie ma zakazu rozdrobnienia roszczeń
 - odsetki na poziomie kodeksowym mieszczą się w granicach przewidzianych w ustawie z 2013 r. – to ona jest podstawą ich ewentualnego zasądzenia (a nie art. 481 §2 k.c.)

Prawidłowe formułowania żądania

Wyrok SA w Łodzi z 3.2.2017, I ACa 936/16 (apelacja pozwanego):

SO podniósł, że powód żądał od tzw. "ustawowych odsetek", ale z uwagi na treść art. 56 noweli z 2015 r., do odsetek należnych za okres kończący się przed dniem jej wejścia w życie stosuje się przepisy dotychczasowe. Oznacza to, że za okres do dnia 31 grudnia 2015 r. powódce należały się odsetki których wysokość była ustalana zgodnie z art. 359 § 3 k.c. w brzmieniu obowiązującym do 31.12.2015 r., a więc odsetki w wysokości *odsetek ustawowych*. Z kolei za okres od 1.1.2016 r., skoro powódka nie zmodyfikowała żądania i także po tej dacie wносиła o zasądzenie odsetek ustawowych, należały się odsetki w wysokości *odsetek ustawowych* obliczonych na podstawie art. 359 § 2 k.c. w nowym brzmieniu. Jak wskazano w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, zasądzeniu odsetek w wysokości *odsetek ustawowych za opóźnienie* sprzeciwiał się art. 321 k.p.c., albowiem zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie, w sytuacji w której powódka żądała jedynie odsetek ustawowych stanowiłoby orzeczenie ponad żądanie.

Odsetki – przepisy przejściowe

Zmiany w k.c. oraz w ustawie z 2013 r. zostały wprowadzone tą samą nowelą z 9 października 2015 r. (Dz.U. 2015.1830), która obowiązuje od 1.1.2016 r.

Art. 56. Do odsetek należnych za okres kończący się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się **przepisy dotychczasowe**. [dotyczy tylko zmian w k.c.?)

- Art. 55. 1. Do transakcji handlowych** w rozumieniu ustawy zmienianej w art. 1, zawartych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się **przepisy dotychczasowe**.
2. W przypadku transakcji handlowych w rozumieniu ustawy zmienianej w art. 1, zawieranych w wyniku przeprowadzenia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, wszczętych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Transakcje handlowe

- nowe czy dawne przepisy?

Umowy długoterminowe – rozciągnięte w czasie np. umowa dostawy zawarta na kilka lat lub na czas nieoznaczony

→ dawna regulacja

Umowa ramowa (organizacyjna) sprzed 1.1.2016 r. (sama umowa ramowa nie jest transakcją handlową!)

- umowy jednostkowe zawarte **przed** 1.1.2016 r.

→ dawna regulacja

- umowy jednostkowe zawierane **po** 1.1.2016 r.

→ nowa regulacja

Stosowanie dawnej regulacji

Art. 7 i art. 8 ustawy o terminach zapłaty:

- odsetki **podatkowe**? (są zależne od stopy lombardowej NBP)
- z uwzględnieniem kolejnych zmian stopy lombardowej mających miejsce po 1.1.2016 r.(?!)

Art. 5 i art. 6 ustawy o terminach zapłaty:

- odsetki **ustawowe** - w jakiej wysokości?
- na poziomie z dnia 31.12.2015 r. (8%) -zafiksowane „na zawsze”???
- na poziomie wynikającym z obecnym przepisów(?!)

Obrót powszechny – przepisy przejściowe

Problemy intertemporalne – odsetki zasądzone przed datą 1 stycznia 2016 r., ale wyrok egzekwowany po zmianie przepisów (w okolicznościach trwającego wciąż opóźnienia dłużnika) – w wyroku są powołane ‘odsetki ustawowe’, ale obecnie byłyby należne ‘odsetki ustawowe za opóźnienie’ (odsetki ustawowe są niższe):

- komornik związany treścią wyroku – samodzielnie nie będzie mógł (nie będzie chciał) uwzględnić nowej sytuacji;
- sprostowanie wyroku (350 k.p.c.)? – ale w dacie orzekania wszystko było zgodne z obowiązującym stanem prawnym;

Obrót powszechny – przepisy przejściowe

Problemy intertemporalne – odsetki zasądzone przed datą 1 stycznia 2016 r., ale wyrok egzekwowany po zmianie przepisów (w okolicznościach trwającego wciąż opóźnienia dłużnika) – w wyroku są powołane ‘odsetki ustawowe’, ale obecnie byłyby należne ‘odsetki ustawowe za opóźnienie’ (odsetki ustawowe są niższe):

- komornik związany treścią wyroku – samodzielnie nie będzie mógł (nie będzie chciał) uwzględnić nowej sytuacji;
- sprostowanie wyroku (350 k.p.c.)? – ale w dacie orzekania wszystko było zgodne z obowiązującym stanem prawnym;
- **wykładnia wyroku (352 k.p.c.)?** → żądanie doprecyzowania, że od 1.1.2016 r. kwota należna z odsetkami ustawowymi „za opóźnienie”.

Obrót powszechny – przepisy przejściowe

Wykładnia wyroku (352 k.p.c.) - *Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.*

- art. 352 k.p.c. nie wskazuje powodów wątpliwości, jakie dotyczą treści orzeczenia, ani też chwili, w której te wątpliwości się pojawiają (nie muszą zatem występować od początku!)
- wykładnia orzeczenia może być dokonana także wtedy, jeśli wykonanie go w toku egzekucji nastrocza trudności lub wierzyciel doprowadza do egzekucji sprzecznej z istotą tytułu wykonawczego, choćby jego literalna treść nie budziła wątpliwości:

Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 października 1993 r. I CRN 133/93, LEX nr 1213698.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1975 r., IV PZ 26/75, LEX nr 4972.

Wykładnia wyroku

**Postanowienie SA w Łodzi z 16.03.2017 r.
(I ACz 387/17):**

Wątpliwości skarżących, które odnoszą się do interpretacji przepisów prawa materialnego i to uchwalonego po wydaniu orzeczenia nie mogą być podstawą do dokonania wykładni tego orzeczenia.

(?)

Literatura

- M. Wojewoda, W. Robaczyński**, *O odsetkach po roku obowiązywania nowych rozwiązań*, MoP 1/2017
- M. Wojewoda, W. Robaczyński**, *Nowa regulacja odsetek w transakcjach handlowych ze szczególnym uwzględnieniem problematyki odsetek prolongacyjnych*, MoP 5/2017
- M. Wojewoda, W. Robaczyński**, *Problematyka odsetek za opóźnienie w transakcjach handlowych w znowelizowanym stanie prawnym*, MoP 9/2017
- M. Wojewoda, W. Robaczyński**, *Granice swobody umów w odniesieniu do odsetek w transakcjach handlowych*, MoP 13/2017
- Ł. Kozakiewicz**, *Rekompensata kosztów odzyskiwania należności na podstawie art. 10 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych*, Radca Prawny – Zeszyty naukowe 1/2017

Literatura c.d.

- M. Grochowski**, *Zwrot kosztów dochodzenia należności w transakcjach handlowych – dyspozytywność i jej granice*, MoP 7/2016
- M. Grochowski**, *Czy koszty dochodzenia należności w trans.handl. bejmują koszty postępowania?*, MoP 3/2017
- P. Sławicki, P. Kędzierski**, *Odsetki za czas opóźnienia w świetle ustawy z 9.10.2015 r. – wybrane zagadnienia materialne i procesowe*, Palestra 7–8/2016
- P. Sekinda**, *Nowe zasady stosowania i obliczania odsetek w obrocie cywilnoprawnym*, PPH 6/2016
- Sz. Gołębiowski**, *Nowe instrumenty zwalczania opóźnień płatności w ustawie o terminach zapłaty w transakcjach handlowych*, PPH 1/2015
- M. Juśko**, *Zakres zastosowania ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych*, MoP 2/2017